

Dražen Vlahov, *Glagoljske matice krštenih i vjenčanih iz Draguča u Istri 1579. – 1650.*, Posebna izdanja, sv. 34, Glagoljski rukopisi, sv. 11, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2015., 334 str.

Knjiga *Glagoljske matice krštenih i vjenčanih iz Draguča u Istri za godine 1579-1650. (krštenih) te za godine 1584-1649. (vjenčanih)* pohranjena je u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: AHAZU) pod signaturom VIII 139a. U taj je arhiv dospjela u prosincu 1928. zahvaljujući sudcu Franji Mavaru, koji ju je iz Pazina bježeći pred talijanskim vlastima, ponio u Zagreb. Knjiga je prilikom predaje u Arhiv tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti bila bez korica, a listovi su bili neuvezani i oštećeni. Na nju je, pak, upozorio 1952. godine Vjekoslav Štefanić u prvom svesku *Radova Staroslavenskog instituta* (str. 73 – 174). Zapise u *Knjigu* unosili su svećenici (popovi) koji su obavljali službu kapelana u Draguču. Naime, Draguč je bio u sastavu župe Roč pa su se Matej Petrović, Jerolim Grgorović, Bartul Stranić, Marko Maroić, Ivan Lešnik, Juraj Kokorić, Andreja Matković, Matej Benci, Vid Orlić, Juri Fabijančić, Juri Grabar i Blaž Škrtl uvijek upisivali glagoljicom kao popovi, a ne kao župnici (plovani). Jedino je Matija Pernačić istaknuo da je župnik, s pojašnjenjem da je kapelan u Draguču, što znači da je zapravo bio ročkim župnikom. Osim njih, zapise su u *Knjigu* unosili popovi Petar Pengar i Matija Juretić. Prvi je počeo pisati glagoljicom na hrvatskom, a potom latinicom na talijanskom jeziku, dok je drugi od početka (1640.) pisao samo latinicom na talijanskom jeziku.

Tu je *Knjigu*, poštujući znanstveno-kritički pristup, za tisak pripremio prvi počasni doktor znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i bivši ravnatelj Državnoga arhiva u Pazinu (dalje: DAPA), Dražen Vlahov. Riječ je o jedanaestom svesku niza DAPA, *Glagoljski rukopisi*. Kao i u prijašnjim izdanjima, i u ovom je svesku prije transliteracije i preslike *Knjige* autor čitateljima ponudio prikaz prošlosti Draguča, potom podatke u svezi s glagoljaškom baštinom Draguča, informacije o matičnim knjigama, ali i povijesno-demografsku analizu glagoljskih upisa u toj *Knjizi*.

Na samom je početku studije autor u poglavlju »Uvodne napomene« (9 – 10) pojasnio poteškoće s kojima se suočio prilikom rada na snimkama koje je dobio iz AHAZU-a. Spomenuta autorova studija koja prethodi transliteraciji naslovljena je kao »Uvod« (11 – 81), a sastoji se od niza potpoglavlja vrlo pregledno i tematski sustavno osmišljenih i prezentiranih. Prvo potpoglavlje, »O mjestu Draguč« (13 – 15), pruža osnovne informacije o geografskom smještaju i povijesti s posebnim uputama na izvore koji su preostali, a svjedoče o bogatoj glagoljskoj baštini hrvatske zajednice u Draguču. U tom je smislu intonirano i sljedeće potpoglavlje, »Neki glagoljski natpisi i grafiti iz Draguča« (16 – 23). Natpise i grafite je u crkvama sv. Elizeja i sv. Roka nakon Drugoga svjetskog rata pronašao pod debelim slojevima žbuke i predstavio ih znanstvenoj i široj javnosti Branko Fučić, a kameni je natpis na kući župana Mihela Fabijančića, također zahvaljujući Branku Fučiću, prepisan i objavljen te je tako ostao dostupan stručnjacima jer je u međuvremenu natpis ožbukani (!). Veliko potpoglavlje »Matična knjiga krštenih (1579. – 1685.) i vjenčanih (1584. – 1722.) iz Draguča« (24 – 74) sastoji se od 35 manjih potpoglavlja. Na početku je iznio osnovne podatke (24 – 26) o izgledu i stanju ovih matičnih

knjiga od trenutka njihova zaprimanja u AHAZU do trenutka kada se autor prihvatio rada na njima. Zaključio je da nedostaju početne stranice/folije rukopisa te bi shodno tomu i datacija početka vođenja tih knjiga trebala biti ranija.

Slijedi potom ne samo rasprava o trenutku nastanka i prvim upisima Matične knjige krštenih (glagoljski upisi traju od 6. rujna 1579. do 17. ožujka 1650.), već i povijesno-demografska analiza (26 – 56). Naime, u čitavoj je matici upisano 528 krštenika, od kojih je 430 pisano glagoljicom na hrvatskom, a ostali latinicom na djelomice latinskom i pretežito talijanskom jeziku. U toj je cjelini Vlahov donio i niz zanimljivosti, poput one o krštenju vjerojatno odrasle žene (32 – 34), o broju krštenih blizanaca i nezakonite djece (45 – 46), o obiteljskim imenima (prezimenima) i osobnim imenima krštenika i roditelja (46 – 52) na Dragučtini, o svećenicima koji su unosili zapise u maticu (53 – 54) i na kraju o odnosu broja glagoljičkih i latiničkih upisa u maticu krštenih (54 – 56). Analiza zapisa pokazuje da se najviše djece prosječno rađalo u ožujku, rujnu i prosincu te da je u promatranom razdoblju kršteno više dječaka (čak 54 %) od djevojčica (45 %) dok je zbog manjkavosti upisa spol manjega broja djece ostao nepoznat (1 %). Najčešća su muška imena djece bila Ivan, Petar, Juraj, Matej/Matija i Mihael, a ženska Katarina, Ivana, Jelena, Lucija i Marija, s time da su sve izvedenice tih imena tretirane kao ova navedena. Glede prezimena, autor je upozorio i na načine njihova formiranja – prema imenima (primjerice, Antić, Fabijančić, Jadrečić, Mihovilić...), zanimanjima (Butegar, Kovač, Kaligar, Zidar...), podrijetlu (Frlan, Hrvatina, Krančić, Ličanin...) te prema osobinama ili manama njihovih nositelja (Vodopija, Krivić, Šilo...). Valja spomenuti da su supruge nazivane prema suprugovu prezimenu te je takav naziv završavao na –ica (primjerice, Butegarica, Jadrečićica, Kovačićica, Kurelica, Matkovića...). Svi su navedeni primjeri i pedantno popisane osobe u imenskim kazalima od velike koristi znanstvenicima koji se bave ne samo demografijom nego i genealogijama, onomastičarima te sociolozima i povjesničarima koji se bave migracijama stanovništva. Potpoglavlja su popraćena brojnim slikovnim priložima, tablicama i grafikonima.

Metodološki je Dražen Vlahov na sličan način obradio i maticu vjenčanih te je u cjelini naslovljenoj »Matična knjiga vjenčanih (1584. – 1722.). Glagoljski upisi od 1584. do 1649.« (57 – 74) na njezinu početku, predočivši niz primjera, predstavio način kreiranja zapisa: datum vjenčanja, ime svećenika, imena mladenaca, mjesta iz kojih mladenci dolaze, imena njihovih očeva, imena i prezimena svjedoka te napomena da je vjenčanje obavljeno prema sakramentalnim propisima. Iz tabličnoga je prikaza (60 – 62) vidljivo da je u promatranom razdoblju sklopljeno ukupno 119 brakova, od kojih su u matici krštenih (zabunom?) upisana dva vjenčanja. Analizom vremena sklapanja braka posve je očito da su se stanovnici Draguča i njegovih zase-laka krajem 16. i u 17. st. strogo pridržavali crkvenih preporuka/zabrana vjenčanja u vremenu došašća i korizme, ali i običaja da se brakovi sklapaju nakon obavljenih godišnjih poljoprivrednih radova pa su tako od 119 čak 83 braka sklopljena u studenom, siječnju i veljači. Vjenčanja su se u pravilu sklapala u mjestu mladenki pa se iz matice vidi da su im odabranici bili rodnom iz Berma, Boljuna, Buzeta, Grimalde, Huma, Marčenegle, Pazina, Pazinskih Novaka, Previža, Roča i Sovinjaka, što istraživače upozorava na dvoje: podijeljenost Istre na mletački i austrijski dio nije sprečavala Dragučanke da se udaju za mladiće s »neprijateljske« strane, kao i na činjenicu da je očito postojala stalna komunikacija među stanovništvom tih dijelova Istre. Svjedocima su vjenčanja ipak bili »domaći« ljudi, uvijek muškarci, mahom uglednici zajednice u

Draguću, župani, svećenici i drugi imućni pojedinci. Dvojica su među njima posebno zanimljiva, pod uvjetom da nije bila riječ o više osoba istoga imena i prezimena. Naime, Jure Krivičić i Vice Kurelić bili su po 15 puta svjedocima na vjenčanjima u rasponu od preko 60 godina, što bi značilo da su umrli u dubokoj starosti. Na kraju ove cjeline autor kronološki nabraja i donosi podatke o svećenicima koji su upisivali vjenčanja, poput osobitosti njihova rukopisa (kaligrafije), njihove uporabe ligatura te kako su se potpisivali... »Uvod« završava potpoglavljem »O transliteraciji zapisa« (79 – 81) kao najavom i pojašnjenjem iščitavanja i prijepisa drugoga dijela knjige te je u tablici azbučnim redom ponudio glagoljska slova rukopisa trojice svećenika (Petrovića, Maroića i Matkovića) i način njihova prenošenja u latinično pismo.

Drugi dio knjige, naslova »Transliteracija glagoljskih zapisa« (83 – 148), čine prijepisi: »Matična knjiga krštenih iz Draguća (1579. – 1650.)« (85 – 131) i »Matična knjiga vjenčanih (1584. – 1649.)« (133 – 148), a potom slijede i preslike matica (149 – 222).

Cjelinu »Prilozi« (223 – 326) čini osam raznovrsnih i korisnih pomagala: »Kazalo prezimena i imena u glagoljskim zapisima« (225 – 261), »Kronološki redosljed rođenih/krštenih u glagoljskim zapisima« (262 – 287), »Kazalo prezimena i imena novorođenih zapisanih glagoljicom (s naznakom datuma rođenja/krštenja)« (288 – 296), »Popis imena rođenih/krštenih u glagoljskim zapisima« (297 – 306) posebno podijeljeno na kćeri, sinove i djecu kojoj se ne zna spol, »Kronološki red vjenčanja« (307 – 314), »Župani koji se spominju u glagoljskim zapisima« (315 – 316), »Popovi koje se spominju u glagoljskim zapisima« (317 – 323) te »Neke češće upotrebljavane i zanimljive ligature« (324 – 326). Ta su pomagala od velike koristi i stručnjacima i Dragućanima jer pružaju obilje genealoških podataka, ali, primjerice, i podataka o društvenoj ulozi pojedinih obitelji, osobito onih iz kojih su bili imenovani župani pa se tako mogu pratiti župani kao krsni kumovi, kao svjedoci na vjenčanjima, ali i kao očevi krštenika i mladenaca. Isto se tako autor potrudio pružiti vrijedne podatke o dvadeset jednom svećeniku: njihovim imenima i podrijetlu, razdoblju u kojem su nazočni u maticama kao djelatnici sakramenata, broju njihovih upisa u matice, ali i o ostalim informacijama koje su zabilježili o sebi.

Posljednji su tekstovi knjige »Korišteni izvori i literatura« (327 – 328) te sažetci na hrvatskom, engleskom i talijanskom jeziku (329 – 334).

Ova knjiga Dražena Vlahova o najstarijim očuvanim glagoljskim maticama iz Draguća predstavlja ne samo vrijedan doprinos objavljivanju ranonovovjekovnih izvora nego i izniman doprinos poznavanju demografske povijesti i povijesti svakodnevice toga istarskog mjesta, a to znači da je hrvatskoj historiografiji u Istri podario nova saznanja o razvoju glagoljskoga pisma, životima župana, popova glagoljaša i ostalih stanovnika Dragućštine, njezinoj nacionalnoj strukturi i lokalnim migracijskim kretanjima. U svakom slučaju, autor je objavljujući ovo djelo pružio svima zainteresiranim izvorni tekst i studiju podjednako korisnu znanstvenicima različitih profila i razumljivu prosječnim čitateljima, nevjesticima u iščitavanju originalnoga rukopisa. Njegovim je marom, dakle, iznova omogućeno proučavanje bogate istarske kulturno-povijesne pisane baštine ranoga novog vijeka.

Ivan Jurković